

Ritual

Hvad er et ritual?

Et ritual er en symbolsk handling, der tænkes at bevirke noget. Det er ikke kun selve handlingen, for eksempel vand på et barns hoved under en dåb, der gør noget, men også ritualets symbolik, for eksempel at præsten udfører den opstandne Jesus Kristus' ordre om at døbe i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn, der giver ritualet mening og betydning. Ritualer er centrale for alle religioner, men ikke alle ritualer er nødvendigvis religiøse. Skibe bliver for eksempel også 'døbt', før de kan besejle verdenshavene.

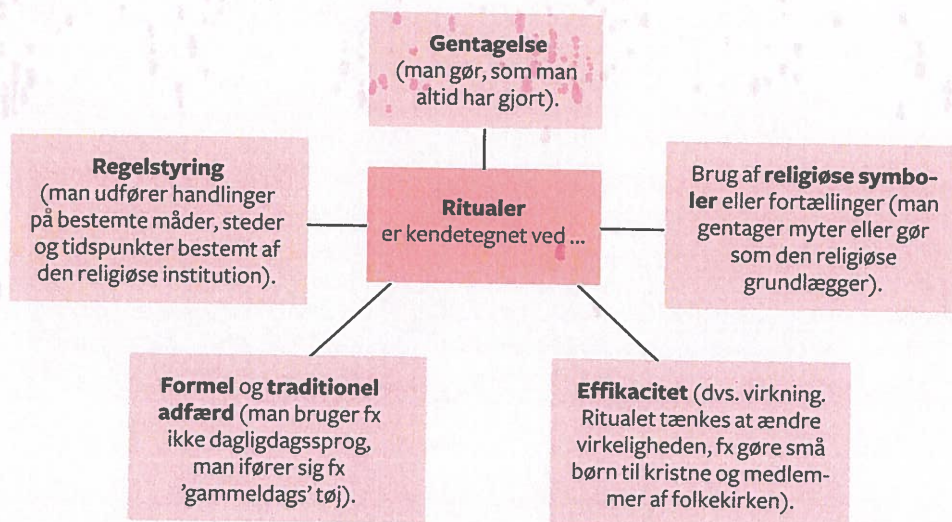
Hvilke typer ritualer findes der?

Man skelner typisk mellem tre forskellige typer af ritualer:

- *Overgangsritualer* markerer livets overgange (fødsel og navngivning, fra barn til voksen, bryllup, begravelse), indvielse i religiøse fællesskaber (for eksempel som munk). Overgangsritualer gennemføres typisk kun én gang i løbet af ritualdeltagerens liv
- *Kalenderritualer* finder sted på bestemte tidspunkter af dagen (for eksempel muslimers fem daglige bønner), ugen (for eksempel folkekirkens højmesse om søndagen) eller året (for eksempel påske, ramadan eller nytår). Kalenderritualer er tilbagevendende begivenheder, der højtideligholder begivenheder fra religionens myter eller grundlæggerens liv
- *Kriseritualer* udføres for at forhindre eller afbøde ulykke, sygdom eller trolddom (for eksempel eksorcisme).

Ikke alle ritualer passer ind i ovenstående typologi. Pilgrimsfærd, det vil sige en persons rejse til et helligt sted, kan for eksempel både være et overgangsritual (en renselse og ændring af status), et kalenderritual (muslimers valfart til Mekka foregår i årets sidste måned) og et kriseritual (pilgrimmens ønske om helbredelse).

Figur 4.9 Kendetegn ved ritualer

Hvordan kan man analysere et ritual?

Ritualers handling gennemløber typisk tre faser: 1) *Udskillelsesfasen*, 2) *den liminale fase* og 3) *inkorporationsfasen*. Når du analyserer et ritual, kan du med fordel inddele ritualer i de tre faser og uddybe, hvad der sker i hver fase. Se figuren nedenfor.

Figur 4.10 Ritualers faser

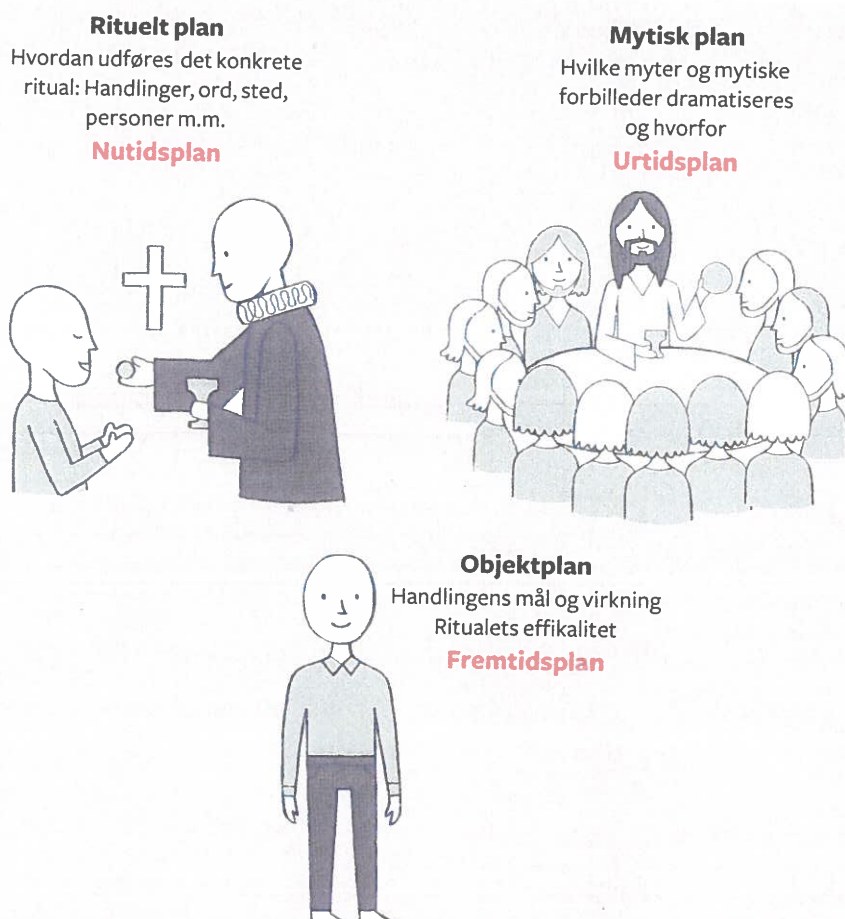
Udskillelsesfasen	Den liminale fase	Inkorporationsfasen
Ritualerets genstand eller person udskilles fra det sædvanlige liv, fx <ul style="list-style-type: none"> • ved at bære tydelige synlige markeringer, fx en særlig frisur eller særligt tøj, fx en brudekjole • ved at opholde sig på et særligt sted, fx må brudgommen ikke se bruden iført brudekjole før selve brylluppet • ved en særlig adfærd, fx faste eller seksuel afholdenhed. 	Ritualerets genstand eller person er i en tilstand, hvor alt er muligt. Det kan markeres ved: <ul style="list-style-type: none"> • at alt er tilladt og normale regler ophæves, fx kan forloveren tillade sig at afsløre et par sandheder om brudgommen • at rituelle regler overholdes strengt, fx skal bruden og brudgommen stå – og senere knæle – på en bestemt måde, sige 'ja' på det rigtige tidspunkt osv. 	Ritualerets genstand eller person opnår en ny status eller tilstand. Det kan markeres ved at genstanden eller personen: <ul style="list-style-type: none"> • får et nyt navn og en ny status, fx har ægtefæller i Danmark skatte-mæssige fordele • får gaver, fx er bryllupsgaver til ægteparret og markerer således et nyt fællesskab, idet de ikke er til bruden eller gommen hver for sig • skal overholde nye regler, fx ikke have sex med andre end ægtefællen medmindre andet er aftalt.

Nogle ritualer dramatiserer myter, det vil sige, at ritualet er en slags teater, hvor mytens handling delvis genopføres af ritualets deltagere. Denne type ritualer kaldes for kultdramaer. Kultdramaer kan analyseres ved hjælp af ritual-myte-modellen, der består af tre niveauer:

Figur 4.11 Ritualets niveauer

Rituelt niveau – nutiden	Mytiske niveau – urtiden	Virkningens niveau – fremtiden
<ul style="list-style-type: none"> • Hvem gør hvad? • Hvordan? • Hvor? • Hvornår? 	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilken myte henviser man til? • Hvilke elementer af myten dramatiseres? • Hvilke ritualdeltagere spiller hvilke roller? 	<ul style="list-style-type: none"> • Med hvilket formål dramatiseres myten? • Hvilken virkning (<i>effikacitet</i>) tænkes ritualet at have?

Figur 4.12 Kultdrama og ritual-myte model

Baseret på figur af Sara Elise Dahl.

Hvad kan du bruge viden om ritualer til?

Du kan bruge din viden om ritualer til at identificere, hvilken type ritual der optræder i tekster, du arbejder med. Husk, at du bør anvende en eller begge ritualanalysemodeller (enten med tre faser eller tre niveauer), når du arbejder religionsfagligt med ritualer. Se også 'Det hellige og det profane' (side 136), 'Offer' (side 150) og 'Rent-urent' (side 152).

Offer

Hvad er et offer?

I hverdags sproget opfattes et offer ofte som blodigt, men religionsfagligt set er et **offer** et ritual, hvorunder et materiale ødelægges, forbruges eller gives væk med henblik på at skabe kommunikation mellem de ofrende og den guddommelige verden.

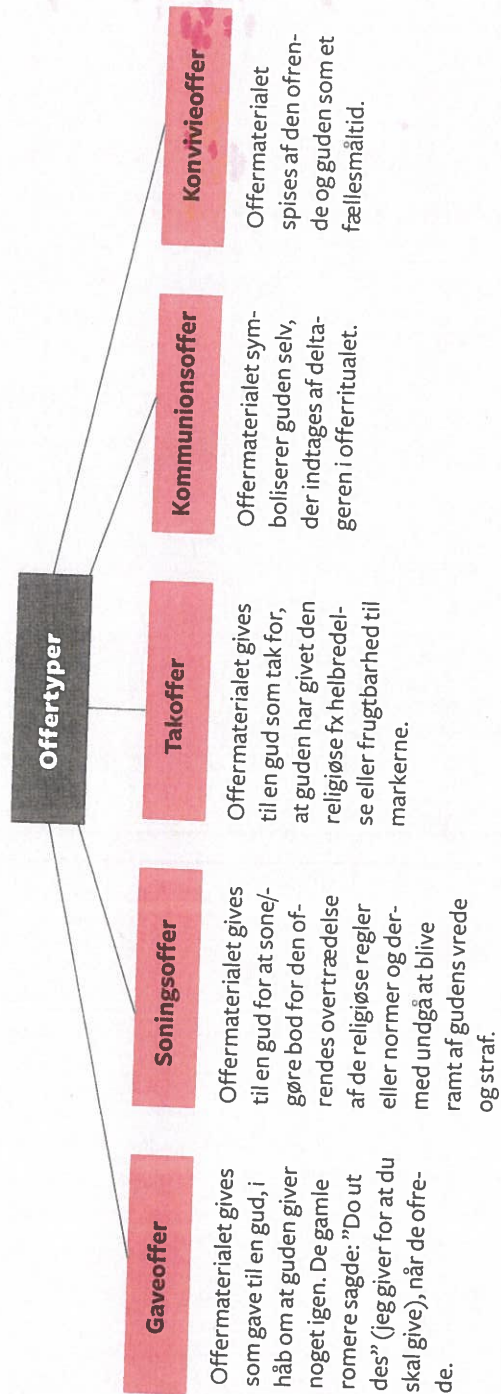
Hvilke typer offer findes der?

Man inddeler offerritualer i forskellige typer, alt efter hvilke hensigter den ofrende har med sit offer (se figur 4.13 Offertyper). Et offer kan være flere ofertyper på en og samme tid.

Hvad kan du bruge viden om offer til?

Du kan bruge din viden om offer til at analysere, hvilken af de forskellige offertyper der kommer til udtryk i en tekst eller et billede, du arbejder med, og dermed hvilken type af udvekslingsforhold offeret etablerer mellem den religiøses verden og den guddommelige verden. Et offerritual vil ofte kunne analyseres ved hjælp af en ritualanalysemodel (se 'Ritual' side 146).

Figur 4.13 Offertyper

Rent – urent

Hvad er rent og urent?

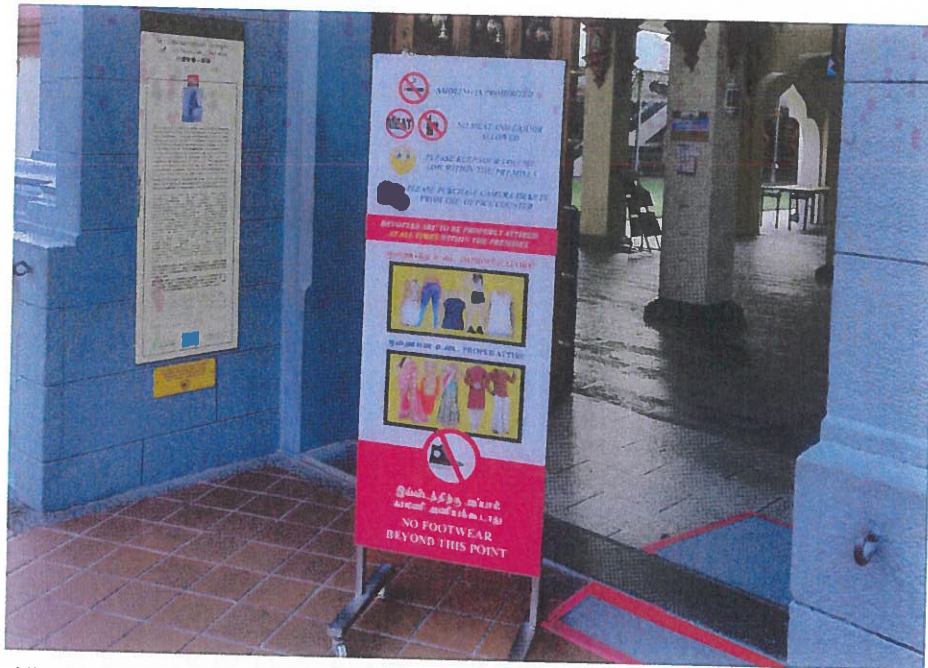
Forestillinger om **rent og urent**, og de handlinger, der er forbundet hermed, er symbolske og har ikke noget at gøre med hygiejne. Det urene er ikke nødvendigvis sundhedsskadeligt, men derimod det, der vækker afsky, truer den religiøse klassifikation af verden, den korrekte udførelse af ritualer eller det religiøse fællesskab. Urenhed kan smitte og forudsætter oftest en rituel renselse for den, der har været i kontakt med urenheden.

Hvilke former for rent/urent findes der?

- *Fødevarer*: Svin opfattes for eksempel af jøder og muslimer som urene, hvilket betyder, at man ikke må spise dem
- *Kroppen*: Menneskers blod, afføring, seksualitet, fødsel eller død forbindes i mange religioner ofte med urenhed, for eksempel har menstruerende kvinder ikke adgang til hindutemplet
- *Ritualer*: Mange ritualer kræver, at deltagerne renser sig med vand, sand, ild, røgelse eller noget helt fjerde før betrædelsen af det hellige rum og deltagelsen i ritualen.

Hvad kan du bruge viden om rent og urent til?

Du kan bruge din viden om rent og urent til at analysere religiøse leveregler og deres begrundelser. I et samarbejde med historie og samfundsfag om indvandring og integration kan forestillinger om rent og urent for eksempel spille en rolle og være til debat. Se også 'Det hellige og det profane' (side 136) og 'Ritualer' (side 146).

Skilt med adgangskrav ved hinduistisk tempel i Singapore.

Muslim udfører den rituelle renselse før bønnen i Istanbul.